

Jan Exner

SPORTOVNÍ NÁRODNOST VE SVĚTLE PRÁVA EVROPSKÉ UNIE

Abstrakt: Tento článek hodnotí jev označovaný jako sportovní národnost z pohledu práva Evropské unie. Jeho cílem je posoudit soulad pravidel mezinárodních sportovních organizací upravujících příslušnost sportovců k národním týmům s konkrétními ustanoveními unijního práva. Jedná se především o ta ustanovení, která rozvíjejí zákaz diskriminace na základě státní příslušnosti v oblastech vnitřního trhu a hospodářské soutěže. Pravidla upravující sportovní národnost jsou v práci rozdělena do čtyř skupin podle toho, jak se k nim se zřetelem ke své stávající rozhodovací praxi v budoucnu pravděpodobně postaví Soudní dvůr Evropské unie. Nejprve je zkoumána otázka, zda tato pravidla vůbec spadají do působnosti práva EU, tudíž i do jurisdikce unijních soudních orgánů. V případě kladné odpovědi je dále posuzováno, zda představují překážku volnému pohybu a v případě, že ano, je hodnoceno, zda je takové omezení jako výjimka v unijním právu ospravedlnitelné a přiměřené. Výjimky jsou zkoumány z pohledu Smluv i na základě bohaté sportovní judikatury Soudního dvora Evropské unie. Vědomí si neustále se zvyšujícího ekonomického dopadu sportovní činnosti dal Soudní dvůr ve svém rozsudku *Meca-Medina & Majcen* z roku 2006 posuzování souladu pravidel upravujících sportovní národnost s unijním právem úplně nový rozměr.

Klíčová slova: právo Evropské unie, vnitřní trh, hospodářská soutěž, sport, sportovní národnost, pravidla mezinárodních sportovních organizací

„Sportovní národnost je unikátní sportovní koncept definující pravidla sportovní příslušnosti jednotlivých hráčů z pohledu jejich účasti v mezinárodních soutěžích.“¹

ÚVOD

Ve 20. století bylo výlučným kritériem určujícím příslušnost sportovců k jejich národním týmům jejich státní občanství. Tím je podle Ústavního soudu ČR „časově trvalý, místně neomezený právní vztah fyzické osoby a státu, který je proti vůli fyzické osoby zpravidla nezrušitelný, na jehož základě vznikají jeho subjektům vzájemná práva a povinnosti, spočívající zejména v právu fyzické osoby na ochranu ze strany státu na jeho území i mimo ně, v právu pobytu na jeho území a na právu účasti na jeho správě veřejných záležitostí“.² Především výrazné zvýšení přeshraniční mobility sportovců po celém světě však vedlo na začátku nového milénia přední světové odborníky na sportovní právo k tomu, aby s hlediskem státního občanství jako jediného kritéria pro určení sportovní příslušnosti polemizovali.³ Namísto státního občanství se začala objevovat rovněž další rozhodující kritéria, mezi která patří již zmíněný přeshraniční pohyb či odchodnutí států získat do řad svých národních týmů nejlepší světové sportovce.⁴

¹ B. International Basketball Federation (FIBA), CAS 92/80, award of 25th March 1993, REEB, M. *Recueil des sentences du TAS Digest of CAS Awards 1986–1998*, Staempfli Editions SA, 1998, č. 13, s. 304.

² Nález Ústavního soudu ČR, *Nabývání státního občanství ČR státními občany SR – právo opce občanů zaniknuvší ČSFR*, 13. 9. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 9/94, č. 207/1994 Sb.

³ OSWALD, D. (ed.). *La nationalité dans le sport: Enjeux et problèmes, Actes du Congrès des 10 et 11 novembre 2005*. Editions CIES, 2006, s. 207.

⁴ HAFNER, Y. Athletes's eligibility in national team and EU law: What can we learn from two doped swimmers? In: A. RIGOZZI – D. SPRUMONT – Y. HAFNER (éd.). *Citius, Altius, Fortius – Mélanges en l'honneur de Denis Oswald*. Faculté de droit de l'Université de Neuchâtel – Helbing & Lichtenhahn, 2012, s. 217.

Mezinárodní sportovní organizace jsou „*mezinárodní nevládní organizace spravující jeden nebo více sportů na mezinárodní úrovni a zaštiťující organizaci a správu takových sportů na národní úrovni*“.⁵ Olympijská charta navíc dává v pravidle 26. 1. 5. takovým organizacím právo „*určit kritéria příslušnosti sportovců v jednotlivých soutěžích* [...]“.⁶ Stejně pravomoci mají i mezinárodní sportovní organizace zaštiťující neolympijské sporty. Pravidla upravující určitý sport jsou zakotvena v zakládajících dokumentech sportovních organizací či v jimi později přijatých předpisech.⁷

Mezinárodní ragbyový výbor (IRB) ve svých pravidlech uvádí, že sportovci musejí mít „*skutečné, blízké, důvěryhodné a stále národní spojení se zemí, již byli vybráni reprezentovat*“.⁸ V reakci na toto pravidlo a výše uvedená zjištění odborníků vložilo mnoho mezinárodních sportovních organizací do svých regulí požadavky, které musejí sportovci splňovat a které se týkají například místa narození či místa trvalého pobytu.⁹ Občanství již nadále není jediným kritériem pro určení příslušnosti sportovce k jeho národnímu týmu, který je pro účely tohoto článku nutné pojmut ve vztahu k mezinárodním sportovním soutěžím.¹⁰

Praxí mezinárodních sportovních organizací došlo k vytvoření jakési „sportovní národnosti“, která není v každém případě nutně shodná s občanstvím či státní příslušností sportovce. Tato odlišnost byla rozpoznána i Arbitrážním soudem pro sport (CAS) v Lausanne, jenž je vrcholným rozhodovacím orgánem v oblasti sportu.

Sportovní národnost je „*unikátní sportovní koncept definující pravidla sportovní příslušnosti jednotlivých hráčů z pohledu jejich účasti v mezinárodních soutěžích*“, jak uvedl poprvé již v roce 1993 Arbitrážní soud pro sport, který zároveň podotkl, že na druhé straně státní příslušnost „*zahrnuje osobní status odvozený z občanství jednoho nebo více států*“.¹¹

Rozhodující panel, kromě odlišení zmíněných konceptů, definoval i jejich vzájemný vztah, když konstatoval, že „*sportovci se setkávají s dvěma odlišnými normativními řády, jedním vycházejícím z veřejného a druhým ze soukromého práva, které se vzájemně nepřekrývají a nejsou ve vzájemném konfliktu*“.¹² Z výše zmíněných zjištění je tedy patrné, že může dojít k situaci, kdy je sportovec dle příslušného právního řádu občanem jedné země, kterou však nesmí reprezentovat na mezinárodní scéně a na druhé straně k situaci, kdy sice není občanem, smí však i přesto závodit pod vlajkou daného státu.¹³

⁵ *Olympic Charter*, International Olympic Committee, 2011, s. 51.

⁶ Tamtéž, s. 52.

⁷ Příkladem takových předpisů jsou *IFF Statutes* a *IFF Rules of the Game* Mezinárodní floorbalové federace či *IOF Statutes* a *IOF Foot Orienteering Competition Rules* Mezinárodní federace orientačních sportů.

⁸ *IRB Regulations of the Game* (Explanatory Guidelines on the implementation of Regulation 8 Eligibility to play for national representative teams, Regulation 8.1).

⁹ NAFZIGER. *International Sports Law*. 2nd edition. Transnational Publishers Inc., 2004, s. 133.

¹⁰ Například FIFA definuje ve svých pravidlech mezinárodní utkání jako „*utkání mezi dvěma týmy, které jsou členy FIFA*“ (FIFA Regulations Governing International Matches 2011, article 3).

¹¹ *B. International Basketball Federation (FIBA)*, CAS 92/80, award of 25 March 1993, REEB, M., op. cit. v pozn. 2, s. 304.

¹² Tamtéž, s. 304.

¹³ HAFNER, Y., op. cit. v pozn. 4, s. 217.

Arbitrážní soud pro sport ve stejném rozhodnutí *B. v. International Basketball Federation (FIBA)* uvedl, že výkon pravomocí mezinárodních sportovních organizací je omezen pouze obecnými právními principy,¹⁴ čímž prakticky vyloučil aplikaci dalších pramenů práva, tedy i práva Evropské unie.¹⁵ Skutečnost, že evropské právo je specifickou, avšak nedílnou součástí právního řádu České republiky,¹⁶ vede k závěru, že ani náš právní systém by v tomto případě nebyl zohledněn.

Mezinárodní sportovní organizace vytvářejí jakýsi vlastní normativní řád „*lex sportiva*“,¹⁷ který je nezávislý na právních rádech jednotlivých států až do chvíle případného střetu s nimi. Předpisy těchto organizací, jež jsou součástí zmíněného konceptu, nezasahují do výlučné kompetence států určit práva a povinnosti, které je nutno splnit za účelem nabytí státního občanství. Praxe navíc dokládá, že soudy obecně, především ty francouzské a rakouské, přiznávají těmto autonomním sportovním pravidlům poměrně velkou váhu.¹⁸ Mezi tato pravidla řadíme v první řadě již zmíněná kritéria stanovená sportovními organizacemi, která musejí sportovci splnit, aby mohli v určitém sportovním odvětví reprezentovat svou zemi na mezinárodní úrovni. Patří sem také kvóty naturalizovaných sportovců v národním týmu určité země, pravidla stanovující sportovcům zákaz měnit jejich sportovní národnost po určitou dobu i veškerá další pravidla, která výrazným způsobem zasahují do konceptu sportovní národnosti.

Vzhledem k velkému počtu sportovních utkání, jež se odehrávají mezi kluby z jednotlivých členských států Evropské unie či mezi jejich národními reprezentacemi, mají pravidla upravující sportovní národnost bezprostřední vliv na unijní právní prostředí. Institucí, která by měla hrát nejdůležitější roli při určování vztahu mezinárodních, potažmo českých sportovních pravidel a práva Evropské unie, je bezpochyby Soudní dvůr Evropské unie¹⁹ jako vrcholný unijní soudní orgán. Zdá se však, že judikatura SDEU není v tomto specifickém případě doposud úplně jednotná ani jednoznačná.²⁰

Cílem tohoto článku je vymezení vztahu práva Evropské unie a pravidel upravujících příslušnost sportovců k jejich národním týmům stanovených jednotlivými sportovními organizacemi. Otázkou, na niž článek hledá odpověď, je, zda jsou tato pravidla v souladu s unijním právním řádem. Sportovní národnost bude zkoumána ve světle primárního práva EU a důraz bude kladen především na bohatou sportovní judikaturu Soudního dvora Evropské unie.

¹⁴ SIMON, G. Tribunal Arbitral du Sport, Chronique de sentences arbitrales. *Journal du Droit International*. 2001, č. 1, s. 242.

¹⁵ Právev Evropské unie se rozumí rovněž právo EU, evropské právo či unijní právo.

¹⁶ PETRLÍK, D. Jednoduchý návod rychlého použití práva Evropské unie v soudní a správní praxi. *Právní rozhledy*. 2010, č. 8, s. 280.

¹⁷ Více k tomuto konceptu SIEKMANN – SOEK (ed.). *Lex Sportiva: What is Sports Law?* T.M.C. Asser Press and Springer, 2012.

¹⁸ *Olympique d'Antibes Juan-les-Pins c. Fédération Française de Basket-ball* [1989] Conseil d'Etat N° 101894, 23 June 1989. *Emanuel V. v. Österreichischer Eishockey-Verband and International Ice Hockey Federation* [1998] OGH 20b232/98a, 24 September 1998.

¹⁹ Soudní dvůr Evropských společenství (SDES) byl Lisabonskou smlouvou přejmenován na Soudní dvůr Evropské unie (SDEU). Ten se v současné chvíli skládá ze Soudního dvora (ESD), Tribunálu a Soudu pro veřejnou službu.

²⁰ GUILLAUMÉ, J. L'autonomie de la nationalité sportive. 2/2011, s. 313.

1. PRÁVO NA ROVNÉ ZACHÁZENÍ BEZ OHLEDU NA STÁTNÍ PŘÍSLUŠNOST V PRÁVU EU A JEHO VÝZNAM PRO PRÁVNÍ ÚPRAVU SPORTU

Evropské právo, respektive judikatura SDEU, urazily již poměrně dlouhou cestu v oblasti klubového sportu. V následujících odstavcích jsou vymezeny základní právní zásady řídící tuto oblast a jejich význam a spojitost se sportovní národností, jejíž zkoumání ve světle evropského práva je předmětem tohoto článku.

Unikátní zásadou, která je dle některých autorů²¹ jedním z nejdůležitějších hmotných práv přiznaných z historického hlediska právem Evropské unie jeho beneficentům a která sehrála v úpravě klubového sportu ústřední roli, je koncept práva na rovné zacházení bez ohledu na státní příslušnost. Unikátní je proto, že evropské státy se až do začátku evropské integrace vyvíjely převážně na principu svrchovanosti národního státu, jehož uplatněním k nerovnému zacházení s cizími státními příslušníky fakticky docházelo. Na tuto právní oblast se legislativní činnost orgánů ES (dnešních orgánů EU) zaměřila nejdříve²² společně se zásadou nediskriminace na základě pohlaví, jejímž právním základem je v současné době článek 157 SFEU.²³ Až v posledních patnácti letech se pozornost více soustředí také na rovné zacházení bez ohledu na rasu,²⁴ náboženství, sexuální orientaci či věk.²⁵

V SFEU je spatřován význam tohoto principu především v minimální garanci otevřenosti trhů jednotlivých členských států.²⁶ První odstavec článku 18 SFEU uvádí, že „v rámci použití Smluv,²⁷ aniž jsou dotčena jejich zvláštní ustanovení, je zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní příslušnosti“. Ačkoliv je jeho věcný rozsah stanovený relativně obecně, dle judikatury ESD má článek 18 SFEU vždy vertikální a v některých případech i horizontální přímý účinek.²⁸ V takovém případě směřuje jeho ustanovení kromě orgánů EU a členských států také k osobám soukromého práva, mezi které patří i sportovní organizace.

Článek 18 SFEU je subsidiárním článkem ke speciálním zákazům diskriminace, které jsou obsaženy v dalších ustanoveních SFEU. Jedná se především o články 45 a 56 SFEU, jež dle Evropské komise, respektive její „Studie o rovném zacházení s osobami bez státní příslušnosti v individuálních sportovních soutěžích“,²⁹ doplnily úlohu článku 18 SFEU

²¹ Srov. např. TRIDIMAS, T. *The general principles of EU law*. 2nd edition. Oxford University Press, 2006, s. 118.

²² Článek 7 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957: „V rámci působnosti této Smlouvy a bez ohledu na jakékoliv související speciální ustanovení je zakázána jakákoliv diskriminace na základě státní příslušnosti.“

²³ Právo na rovné zacházení bez ohledu na pohlaví bylo zakotveno již v článku 119 Smlouvy o založení Evropského hospodářského společenství z roku 1957.

²⁴ Např. Směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ.

²⁵ CRAIG, P. – DE BŮRCA, G. *The Evolution of EU Law*. Oxford University Press, 2011, s. 612.

²⁶ WOUTERS, J. The principle of non-discrimination in European Community law. *EC Tax Review*. 1999, č. 2, s. 101.

²⁷ Před Lisabonskou smlouvou se jednalo o Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o ES – SES (Úřední věstník EU 2006, C 321 E, s. 1). Lisabonská smlouva je pozměnila a přejmenovala posledně uvedenou smlouvu. Nyní je EU založena na Smlouvě o Evropské unii a Smlouvě o fungování Evropské unie (Úřední věstník 2008, C 115, s. 1), dále také SEU a SFEU.

²⁸ TRIDIMAS, T., op. cit. v pozn. 21, s. 119.

tím, že specifikovaly využití principu zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti v oblasti svobod vnitřního trhu.³⁰

Podle judikatury ESD³¹ zakazuje článek 18 SFEU nejen zjevnou diskriminaci na základě státní příslušnosti, ale také diskriminaci nepřímou, tedy jiná opatření, která vedou za použití jiných rozlišovacích kritérií ve skutečnosti ke stejnému výsledku. Tyto restriktce, mezi které můžeme zařadit například požadavek trvalého bydliště na území daného státu nebo registrace vozidla v daném státě,³² jsou pro cizince stejně diskriminační a byly by slučitelné s článkem 18 SFEU pouze tehdy, pokud by byly objektivně zdůvodnitelné.³³

Princip zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti, specifikovaný ustanoveními SFEU týkajícími se volného pohybu osob, respektive pracovníků, a volného pohybu služeb, promítl ESD ve svém rozhodnutí *Bosman*³⁴ z roku 1995 také na klubový sport, jemuž tím z pohledu evropského práva vytyčil do budoucna jasné směřování. V tomto rozsudku, který je považován za jedno z nejdůležitějších rozhodnutí v oblasti právní úpravy vnitřního trhu, zasáhl Soudní dvůr přímo do jedné z nejcitlivějších pravidel sportovních organizací, a to do pravidel přestupových.³⁵ ESD odmítl akceptovat cizinecké kvóty v klubovém profesionálním fotbalu, které dle jeho názoru snižují šanci hráčů uplatnit se na pracovním trhu a jako takové představují neospravedlivitelné omezení volného pohybu osob, respektive pracovníků. Soudní dvůr se vyjádřil jasně pro zákaz takových opatření, která představují diskriminaci na základě státní příslušnosti a brání svobodám vnitřního trhu. ESD tímto rozsudkem vydláždil cestu neomezeným fotbalovým přestupům, které mají za následek to, že v dnešní době jsou mnohé týmy působící v jednotlivých národních soutěžích tvořeny velkým počtem hráčů z jiných členských států.

2. SOULAD PRAVIDEL UPRAVUJÍCÍCH SPORTOVNÍ NÁRODNOST S PRÁVEM EU

Pravidla upravující příslušnost sportovců k jejich národním týmům omezují možnost sportovců nabídnout své služby libovolně v rámci Evropské unie.³⁶ Tento závěr vyvolává otázku, zda jsou pravidla upravující sportovní národnost v souladu s právem EU.³⁷

Stejně jako v oblasti klubového sportu, je i v případě pravidel upravujících sportovní národnost řídicím principem právo na rovné zacházení bez ohledu na státní příslušnost.

²⁹ Studie je dostupná na: <http://ec.europa.eu/sport/documents/study_equal_treatment_non_nationals_final_rpt_dec_2010.pdf>.

³⁰ Svobodami vnitřního trhu se rozumí volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu.

³¹ Srov. např. Rozsudek ESD ze dne 26. 6. 2001, sp. zn. C-212/1999 ve věci Komise v. Itálie, bod 24, kde se uvádí, že „princip rovného zacházení zakazuje nejen zjevnou diskriminaci založenou na státní příslušnosti, ale taky všechny skryté formy diskriminace, které při aplikaci jiných rozlišujících kritérií vedou ve skutečnosti ke stejnému výsledku (jako zjevná diskriminace)“.

³² POMAHAČ, R. Komise v. Itálie. *Právní rozhledy – Příloha Evropské právo*. 2002, roč. 6, č. 6, s. 8–9.

³³ BARNARD, C. *The Substantive Law of the EU – The Four Freedoms*. Third Edition. Oxford University Press, 2010, s. 241.

³⁴ Rozsudek ESD ve věci *Bosman*, C-415/93, 1995.

³⁵ Rozsudek ESD ve věci *Bosman*, C-415/93, 1995, bod 6. Viz také BARNARD, C., op. cit. v pozn. 33, s. 247.

³⁶ HAFNER, Y., op. cit. v pozn. 4, s. 220.

³⁷ VAN DEN BOGAERT, S. *Practical Regulation of the Mobility of Sportsmen in the EU Post Bosman*. Kluwer Law International, 2005, s. 324.

Jelikož se však tato obecná zásada uplatňuje pouze „v rámci působnosti Smluv“,³⁸ je nutné postupovat za účelem posouzení souladu určitého pravidla s právem EU podle testu tří základních kroků, který je nejčastěji využíván v případě svobod vnitřního trhu a aplikuje se i v oblasti sportovních pravidel.³⁹

Nejprve je nutné zjistit, zda tato pravidla spadají do působnosti práva EU, či nikoliv. Pokud ne, unijní soudní orgány nemají pravomoc o nich rozhodovat. Pokud se na ně však unijní právo vztahuje, je druhým krokem posouzení, zda tato opatření představují, či nepředstavují omezení svobod vnitřního trhu. V případě kladné odpovědi je navíc nutno zkoumat, zda jsou taková omezení ospravedlnitelná a přiměřená a představují tak výjimku z pravidel vnitřního trhu.⁴⁰ Tyto výjimky, které budou zkoumány v následujících kapitolách, jsou obsaženy jednak přímo v primárním právu, především v SFEU, a jednak také v judikatuře SDEU. Na základě uvedeného testu jsou v závěru tohoto článku sportovní pravidla rozdělena do čtyř základních skupin vzhledem k tomu, jak se k nim pravděpodobně v budoucnu ve svém rozhodovacím procesu postaví SDEU.

2.1 Smluvní výjimky ze zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti

Právní úpravě sportu v EU se explicitně věnuje článek 165 SFEU, který zmiňuje jeho zvláštní povahu, avšak neobsahuje možné ospravedlnění omezení volného pohybu. Relevantními články Smluv jsou tak v tomto kontextu především články 45 a 56 SFEU, které rozšiřují a specifikují působnost obecného článku 18 SFEU v rámci volného pohybu osob a služeb. Jelikož se však pravidla upravující sportovní národnost mohou týkat rovněž soutěžního práva, je třeba věnovat pozornost i článkům 101 a 102 SFEU, jež tvoří páteř této oblasti v rámci Smluv. V tomto kontextu je důležité zmínit, že výjimky ve Smlouvách mohou ospravedlnit jak přímou diskriminaci na základě státní příslušnosti, tak také diskriminaci nepřímou.

Článek 45 SFEU obsahuje čtyři důvody, pro které je možné omezit volný pohyb osob, respektive pracovníků. Těmi jsou veřejný pořádek, veřejná bezpečnost a ochrana zdraví dle odstavce 3 a výkon veřejné správy dle odstavce 4. Pro účely tohoto článku jsou důležité především kritéria veřejného pořádku a veřejné správy, jelikož zbylá dvě kritéria jsou ve sportovním kontextu irelevantní.⁴¹

V kontextu výjimky spočívající ve veřejném pořádku sehrál důležitou roli ESD, který ve svém rozhodnutí *Bosman* v roce 1995 judikoval, že fyzické i právnické osoby, mezi které řadíme i mezinárodní sportovní organizace, se ve svých argumentech mohou spolehnout právě na toto kritérium.⁴² Dle sekundárního práva a judikatury SDEU však musejí být opatření přijatá z důvodu veřejného pořádku „založena výlučně na osobním chování dotyčné osoby“.⁴³ Z tohoto hlediska by obecná pravidla upravující příslušnost

³⁸ CHALMERS, D. – DAVIES, G. – MONTI, G. *European Union Law*. 2nd edition. Cambridge University Press, 2011, s. 453.

³⁹ VAN DEN BOGAERT, S., op. cit. v pozn. 37, s. 323 a násl.

⁴⁰ BARNARD, C., op. cit. v pozn. 33, s. 479.

⁴¹ Tamtéž, s. 338.

⁴² Rozsudek ESD ve věci *Bosman*, C-415/93, 1995, bod 86.

⁴³ Článek 27 odstavce 2 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, Rozsudek ESD *Areios Pagos*, C-348/96, 1999, bod 24.

sportovců k jejich národním týmům stanovená sportovními organizacemi byla v rozporu s právem EU, jelikož by se na ně výjimka veřejného pořádku nevztahovala.

Ospravedlnění omezení svobod vnitřního trhu spočívající v kritériu zaměstnání ve veřejné správě nemá vzhledem ke sportu žádnou relevanci, neboť reprezentace země ve sportovním utkání se nedá označit za výkon veřejné správy. I přes existenci některých případů, které reprezentaci národního týmu a veřejnou správu relativně spojují,⁴⁴ nemůže být ustanovení článku 45 odstavce 4 ve sportovním kontextu užito jako ospravedlnění překážky volnému pohybu pracovníků.

Právo volně poskytovat služby v rámci EU stanovené článkem 56 SFEU je omezeno článkem 62 SFEU ve spojení s článkem 51 SFEU, který stanoví, že toto právo se nevztahuje na činnosti, jež „jsou v příslušném členském státě spjaty, i když jen příležitostně, s výkonem veřejné moci“. Reprezentace národního týmu není obecně považována za výkon veřejné správy a na základě stejné úvahy jako v předchozím odstavci je třeba dojít k závěru, že opatření bránící volnému pohybu služeb nejsou ani v tomto případě ospravedlnitelná.⁴⁵

Spojení mezi sportem a soutěžním právem je možné nalézt v mnoha oblastech. Jedná se například o doping, přestupová pravidla, problematiku klubů vlastněných více vlastníky, práva sdělovacích prostředků či prodej lístků na sportovní utkání.⁴⁶ Taková pravidla sportovních organizací, jejichž vztah s unijním právem je předmětem tohoto článku, tak jistě spadají do sféry soutěžního práva EU.

Primární právo EU neobsahuje žádné výjimky ospravedlňující překážky volnému pohybu osob a služeb kladené pravidly mezinárodních sportovních organizací, která upravují aspekty příslušnosti sportovců k jejich národním týmům. Pravidla upravující sportovní národnost spadající do působnosti práva EU, která určitá ustanovení unijního práva porušují, se nemohou spolehnout na výjimky explicitně stanovené ve Smlouvách. Kritéria veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví nejsou v tomto kontextu relevantní a veřejný pořádek a výkon veřejné správy nejsou aplikovatelné.

2.2 Výjimky ze zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti v judikatuře Soudního dvora Evropské unie

Důležitým pravidlem, které dle SDEU představuje v určitých případech ve sportovní oblasti, jež se týkají především národních týmů, výjimku ospravedlňující omezení svobod vnitřního trhu spočívající v nepřímé diskriminaci, je takzvané „rule of reason“.⁴⁷ Základní tezí této doktríny je, že při posuzování jinak protiprávního jednání musejí být

⁴⁴ Pravidlo Francouzské fotbalové federace, které stanoví, že v případě nominace má hráč povinnost reprezentovat. Pokud tak neučiní, následují sankce stanovené veřejným právem. (HAFNER, Y., op. cit. v pozn. 4, s. 222).

⁴⁵ SÉCHÉ, J.-C. Quand les juges tirent au but: l'arret Bosman du 15 décembre 1995. *Cahiers de droit européen*. 1966, année 32, no. 3–4, s. 355.

⁴⁶ LEWIS – KENNELLY. EC and UK Competition Rules and Sport. In: LEWIS – TAYLOR (ed.). *Sport: Law And Practice*. 2nd edition. Haywards Heath: Tottel, 2008, s. 410.

⁴⁷ Tzv. „Rule of Reason“ doktrína byla prvně využita Nejvyšším soudem USA při interpretaci Shermanova soutěžního zákona v roce 1911. Evropský soudní dvůr poprvé aplikoval toto pravidlo ve svém rozhodnutí WOUTERS z roku 2002. (LYČKA, M. – KUNC, B. – ŠLÉGOVÁ, K. a kol. *Komentovaná rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie*. Praha: Linde, 2010, s. 230).

zváženy okolnosti, za kterých k jednání došlo. V následující části tohoto článku jsou představeny jednotlivé rozsudky unijních soudů, které lemovaly cestu judikatury v oblasti sportovní národnosti až k prozatím poslednímu případu *Meca-Medina & Majcen* z roku 2006, jenž určil aktuální pohled ESD na tuto problematiku.

Soudní dvůr se otázky pravidel upravujících sportovní národnost dotkl poprvé v roce 1974 v rozsudku *Walrave*.⁴⁸ Stanovy Mezinárodního cyklistického svazu v roce 1973 nově stanovily povinnost stejné státní příslušnosti pro závodníka i vodiče na mistrovství světa v dráhové cyklistice. Jedni z nejlepších profesionálních vodičů na světě, Nizozemci Walrave a Koch, nabízeli své služby i jiným národním týmům, například belgickému či německému, a vzhledem k tomu, že shledali toto pravidlo v rozporu s tehdejší Smlouvou o EHS, rozhodli se svaz žalovat a domáhali se neplatnosti některých ustanovení jeho stanov.⁴⁹ Soudní dvůr v rozsudku judikoval, že pokud má sportovní činnost charakter zaměstnání za úplatu, vztahují se na ni veškerá ustanovení Smluv zakazující diskriminaci na základě státní příslušnosti.⁵⁰ Zároveň však dodal, že se takový zákaz „nedotýká sestavování sportovních závodních družstev, zejména národních družstev, protože při sestavování těchto týmů jde o otázky, které sledují výlučně sportovní zájmy a jako takové nemají nic společného s ekonomickou činností“.⁵¹

Rozsudek *Donà*⁵² z roku 1976 byl dalším rozhodnutím ESD týkajícím se aplikace ustanovení Smluv zakazujících diskriminaci na základě státní příslušnosti na oblast sportovních pravidel. V tomto fotbalovém rozsudku Soudní dvůr stanovil, že ustanovení o volném pohybu osob a služeb „nebrání pravidlům nebo praxi vylučující cizí hráče z možnosti účasti v určitých utkáních, a to z důvodů, které nemají ekonomickou povahu, a které se vztahují ke konkrétní povaze a kontextu takových utkání a jsou tím pádem čistě ve sportovním zájmu, jako například utkání mezi národními týmy z různých zemí“.⁵³

Z rozsudku *Bosman* je v tomto kontextu podstatný výrok ESD, ve kterém uvedl, že „ustanovení práva Společenství týkající se volného pohybu osob a ustanovení o volném pohybu služeb nebrání pravidlům a praxi, které jsou ospravedlněny neekonomickými důvody vztahujícími se ke konkrétní povaze a kontextu určitých sportovních utkání“.⁵⁴ ESD navíc ve stejném bodě doplnil, že veškerá sportovní aktivita již nadále nemůže vzhledem ke svému vzrůstajícímu ekonomickému dopadu spadat mimo dosah Smluv a vyhnout se tak posouzení souladu s evropským právem ze strany SDEU.⁵⁵

Svůj názor vyslovený v předchozích rozsudcích ESD zopakoval a částečně rozšířil v rozhodnutí *Deliège*⁵⁶ v roce 2000. Soudní dvůr potvrdil dikci svého 24 let starého rozsudku ve věci *Donà*, podle níž ustanovení Smluv týkající se vnitřního trhu nebrání takovým překážkám, které nemají ekonomický charakter, ale naopak je pro ně charakteristická čistě sportovní povaha.⁵⁷ Jen dva dny po rozsudku *Deliège* rozhodoval ESD

⁴⁸ Rozsudek ESD ve věci *Walrave* C-36/74, 1974.

⁴⁹ LYČKA, M. – KUNC, B. – ŠLÉGLOVÁ, K. a kol., op. cit. v pozn. 47, s. 164.

⁵⁰ Rozsudek ESD ve věci *Walrave*, C-36/74, 1974, body 5 a 6.

⁵¹ Tamtéž, bod 8.

⁵² Rozsudek ESD ve věci *Donà*, C-13/76, 1976.

⁵³ Rozsudek ESD ve věci *Walrave*, C-13/76, 1974, bod 14.

⁵⁴ Rozsudek ESD ve věci *Bosman*, C-415/93, 1995, bod 76.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Rozsudek ESD ve věci *Deliège*, C-51/96 a C-191/97, 2000.

o podobném tématu znovu a ve svém rozsudku *Lehtonen* se vyjádřil velice podobně jako v předešlém případě.⁵⁸ Stejný směr zachoval ESD i v následujících rozhodnutích *Kolpak*⁵⁹ a *Simutenkov*⁶⁰.

V případech ospravedlnění překážek svobod vnitřního trhu je důležité zmínit, že ESD již od rozhodnutí *Walrave* s poukazem na princip proporcionality konstantně judikoval, že výjimky týkající se národních týmů jsou takovými ospravedlněními pouze v případě, kdy zůstávají „omezeny na svůj řádný účel“.⁶¹ Aby mohl být takový požadavek naplněn, musejí být na jedné straně vymezeny metody interpretace takových pravidel a na straně druhé musí být vyjasněn koncept národního týmu.⁶² V případě pravidel upravujících sportovní národnost lze do té míry, do níž představují omezení principů stanovených článkem 18 SFEU, případně články 45 a 56 SFEU, využít mutatis mutandis stejné metody vztahující se například na zaměstnání ve veřejné správě. Dle generálního advokáta Trabucchiho to znamená, že takové výjimky musejí být vykládány restriktivně ve světle pravidel konkrétní sportovní organizace a že musejí odpovídat a musejí být přiměřené zamýšlenému účelu.⁶³ ESD později specifikoval limity výjimek týkajících se národních týmů tím, že řekl, že na dané výjimky „se nelze spoléhat v tom rozsahu, že by (z působnosti Smluv) vylučovaly veškerou sportovní činnost“.⁶⁴ Toto tvrzení Soudní dvůr dále rozvedl ve svém rozsudku *Meca-Medina & Majcen*.

3. ZMĚNA V POJÍMÁNÍ PRAVIDEL UPRAVUJÍCÍCH SPORTOVNÍ NÁRODNOST: ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA VE VĚCI MECA-MEDINA & MAJCEN

Soudní dvůr ve svém rozsudku ve věci *Meca-Medina & Majcen*⁶⁵ jasně řekl, že sportovní pravidla spadají pod právní předpisy týkající se soutěžního práva EU. Celkový dopad rozsudku je však pro právní úpravu sportu daleko významnější i vzhledem k možnosti aplikace jeho závěrů na svobody vnitřního trhu.⁶⁶

ESD rozhodoval o antidopingových pravidlech, která se na první pohled zdají být čistě sportovními a měla by tak spadat pod rozhodovací pravomoc příslušných sportovních orgánů. V tomto rozsudku měl ESD možnost upřesnit a specifikovat skupinu pravidel, jež díky svému čistě sportovnímu charakteru nespádají na základě předchozí judikatury do působnosti Smluv.

Soudní dvůr si však ponechal pravomoc rozhodovat o osudech sportovců, když judikoval, že „pouhý fakt, že pravidlo má čistě sportovní charakter, nevylučuje z působnosti

⁵⁷ Rozsudek ESD ve věci *Deliège*, C-51/96 a C-191/97, 2000, bod 43.

⁵⁸ Rozsudek ESD ve věci *Lehtonen*, C-176/96, 2000, bod 34.

⁵⁹ Rozsudek ESD ve věci *Kolpak*, C-438/00, 2003.

⁶⁰ Rozsudek ESD ve věci *Simutenkov*, C-265/03, 2005.

⁶¹ Rozsudek ESD ve věci *Walrave*, C-13/76, 1974, bod 9.

⁶² HAFNER, Y., op. cit. v pozn. 4, s. 229.

⁶³ *Stanovisko generálního advokáta Trabucchiho*, Rozsudek ESD ve věci *Donà*, C-13/76, 1976, bod 2.

⁶⁴ Viz např. Rozsudek ESD ve věci *Lehtonen*, C-176/96, bod 34.

⁶⁵ Rozsudek ESD ve věci *Meca-Medina a Majcen*, C-519/04P.

⁶⁶ DE DIOS CRESPO PÉREZ, J. European Law: two Swimmers Drown the “Sporting Exception”. *The International Sports Law Journal*. 2006, Vol. 3–4, s. 118.

Smluv osobu vykonávající činnost řízenou takovým pravidlem nebo orgánem, který pravidlo vytvořil“,⁶⁷ čímž udělal dle některých autorů velký krok zpět.⁶⁸ Pravidla hájící čistě sportovní zájmy, jejichž příkladem jsou ta, která stanoví zakázané látky a tresty za jejich užívání, spadají podle ESD pod věcnou příslušnost soutěžního práva EU, pokud mají ekonomický dopad. Jak bylo již naznačeno dříve, většina pravidel upravujících sportovní národnost takový dopad má.⁶⁹

V důsledku tohoto rozhodnutí se pod jurisdikci soudních orgánů EU dostala ještě širší skupina sportovních pravidel a praktik.⁷⁰ Ve skutečnosti je oproti dřívější v současné době mnohem složitější posoudit, která sportovní pravidla sledují čistě sportovní zájem, nemají ekonomický dopad a nejsou tak způsobilá právního posouzení ze strany SDEU.⁷¹ Předseda Mezinárodního olympijského výboru Jacques Rogge se před přijetím Lisabonské smlouvy snažil o to, aby byl sport jako takový z působnosti Smluv vyloučen. Členské státy však pod vědomím stále narůstajícího ekonomického dopadu sportu takový krok neučinily.⁷²

Na základě dříve uvedeného testu tří kroků lze říci, že fakt, že zmíněná sportovní pravidla spadají do působnosti Smluv, respektive pod ustanovení upravující soutěžní právo, ještě automaticky neznamená, že by unijní právo porušovala. Nyní je třeba posoudit, zda jsou tato pravidla v souladu se zmíněnými předpisy. Vodítko k tomuto posouzení poskytl Soudní dvůr právě ve svém rozhodnutí *Meca-Medina & Majcen*, když konstatoval, že stěžejní je zjištění, zda byla pravidla ve svém kontextu omezena na to, co je nezbytné k dosažení jejich legitimního cíle v souvislosti s organizací dané sportovní aktivity.⁷³ ESD tak následoval názor již dříve vyslovený v rozsudku *Wouters*.⁷⁴ Ten se primárně týkal problematiky výkonu advokacie, ale jeho závěry SDEU často využívá i při rozhodování o jiných oblastech.⁷⁵ Cílem antidopingových pravidel je chránit zdraví sportovců a zajistit soutěžení za stejných podmínek pro všechny, což je jistě legitimní. Principu přiměřenosti však musejí odpovídat i prostředky dosažení tohoto cíle, tedy sankce za užití zakázaných látek.⁷⁶

Závěry ESD z rozsudku *Meca-Medina & Majcen* je možné aplikovat na ustanovení Smluv týkající se ochrany svobod vnitřního trhu. Soudní dvůr totiž ve svém rozhodnutí dále uvedl, že „*jestliže sportovní činnost spadá do působnosti Smluv, pak se na její podmínky vztahují veškeré povinnosti, které jednotlivá ustanovení Smluv obsahují. Pravidla, která takovou činnost upravují, musejí vyhovovat všem požadavkům takových ustanovení, jejichž cílem je zejména zabezpečit volný pohyb pracovníků, svobodu usazování,*

⁶⁷ Rozsudek ESD ve věci *Meca-Medina a Majcen*, C-519/04P, bod 27.

⁶⁸ INFANTINO, G. *Meca-Medina: a step backwards for the European Sports Model and the Specificity of Sport?* UEFA, 2. 10. 2006, s. 2.

⁶⁹ SÉCHÉ, J.-C., op. cit. v pozn. č. 45.

⁷⁰ HAMERNÍK, P. *Sportovní právo s mezinárodním prvkem*. Praha: Auditorium, 2007, s. 116.

⁷¹ INFANTINO, G., op. cit. v pozn. 68, s. 2.

⁷² BELOFF, M. *The Canniness Of The Long Distance Swimmers, The far-reaching effects of Meca-Medina on European Sports rules*. Sports Focus, 2008, s. 2.

⁷³ BEALE, N. – DUHS, G. *Meca-Medina & Majcen: Perspectives on how to apply the EC Treaty to the rules of sporting bodies*. *International Sports Law Review*. 2007, Issue 2.

⁷⁴ Rozsudek ESD ve věci *Wouters*, C-309/99, 2002.

⁷⁵ HAMERNÍK, P., op. cit. v pozn. 70, s. 88.

⁷⁶ BELOFF, M., op. cit. v pozn. 72, s. 2.

*volný pohyb služeb či svobodu hospodářské soutěže.*⁷⁷ Analytická konstrukce již zmíněné Studie o rovném zacházení s osobami bez státní příslušnosti v individuálních sportovních soutěžích tento trend potvrzuje. Její autoři tvrdí, že závěry ESD v rozsudku *Meca-Medina & Majcen*, ačkoliv se v tomto případě specificky týkaly pouze soutěžního práva, mohou být v budoucnu využity při posuzování souladu pravidel upravujících příslušnost sportovců k jejich národním týmům s ustanoveními práva EU týkajícími se pravidel upravujících svobody vnitřního trhu.⁷⁸ Toto zjištění pomáhá předpovědět, jak může SDEU v budoucích případech o těchto sportovních pravidlech rozhodnout.

V následujících odstavcích jsou vymezeny čtyři skupiny sportovních pravidel vzhledem k pravděpodobnému přístupu SDEU v okamžiku, kdy o takových pravidlech bude rozhodovat. Rozdělení je určeno podle toho, zda pravidla upravující sportovní národnost spadají do působnosti práva EU v oblasti vnitřního trhu a zda v takovém případě představují omezení volného pohybu. Pokud ano, je dále zkoumáno, zda jsou tato omezení ospravedlnitelná a přiměřená.

3.1 Sportovní pravidla nespádající do působnosti pravidel práva EU v oblasti vnitřního trhu

V návaznosti na rozsudek ESD ve věci *Meca-Medina & Majcen* spadají dle autorů „Studie o rovném zacházení s osobami bez státní příslušnosti v individuálních sportovních soutěžích“ do této skupiny pouze sportovní pravidla „s žádným nebo pouze okrajovým nebo v jakékoli situaci pouze podřídným a vedlejším ekonomickým dopadem nebo efektem. [...] Takzvaná „pravidla hry“ jsou dobrou ilustrací pravidel, která v tomto ohledu sledují čistě sportovní zájem.“⁷⁹

Stanovení technických pravidel upravujících průběh hry či soutěže je záležitostí spadající čistě do působnosti mezinárodních sportovních organizací. Reprezentace země je však činností, která určitý ekonomický efekt má,⁸⁰ a pravidla upravující příslušnost sportovců k jejich národním týmům se tak nemohou octnout mimo sféru aplikace práva EU.

3.2 Sportovní pravidla spadající do působnosti pravidel práva EU v oblasti vnitřního trhu, která nepředstavují omezení volného pohybu

Příkladem pravidel, která sice spadají do působnosti unijního práva, ale nepředstavují omezení volného pohybu, jsou taková opatření určité sportovní organizace, jež brání v účasti v konkrétním národním týmu cizincům. Vzhledem k charakteru souboje mezi dvěma reprezentacemi například na mistrovství světa je logické, aby například v českém národním týmu nastupovali pouze nebo převážně hráči mající českou státní příslušnost.

⁷⁷ Rozsudek ESD ve věci *Meca-Medina a Majcen*, C-519/04P, bod 28.

⁷⁸ Study on Equal Treatment of Non-Nationals in Individual Sports Competition 2010, s. 11. To dokládá i rozhodovací praxe SDEU. Poprvé došlo v tomto smyslu k propojení soutěžního práva a svobod vnitřního trhu již v rozhodnutí WOUTERS z roku 2002. Tehdy ESD poprvé řekl, že pro obě právní oblasti mohou být uplatněny stejné ospravedlnující důvody (LYČKA, M. – KUNC, B. – ŠLÉGLOVÁ, K. a kol., op. cit. v pozn. 47, s. 231.).

⁷⁹ Study on Equal Treatment of Non-Nationals in Individual Sports Competition 2010, s. 228.

⁸⁰ MESTRE, A. M. *The law of the Olympic Games*. T. M. C. Asser Press, 2009, s. 78.

Podle názoru ESD vysloveného v rozsudku *Donà* je tento přístup v souladu s ustálenou judikaturou vzhledem k principu proporcionality při vylučování státních příslušníků cizí země ze soupisek národních týmů.⁸¹ Tato kategorie pravidel je řešením, které by pomohlo „*utkáním mezi národními týmy uniknout potřebě detailnějšího ospravedlnění vzhledem k právu EU*“.⁸²

Na druhou stranu je třeba zmínit, že ESD zatím nikdy nerozhodoval o případech, kdy je hráčům znemožněna reprezentace země jejich vlastní státní příslušnosti.⁸³ Takové případy se však v praxi čas od času objevují⁸⁴ a vzhledem k výše uvedeným závěrům je pravděpodobné, že by se takovýmto způsobem omezující pravidla dostala do konfliktu s principem proporcionality. SDEU by poté rozhodoval o tom, zda jsou z pohledu práva EU v pořádku, či zda představují překážku svobodám vnitřního trhu jako nepřiměřená sankce.⁸⁵

3.3 Sportovní pravidla spadající do působnosti práva EU v oblasti svobod vnitřního trhu, která představují ospravedlnitelná omezení volného pohybu

Pravidla upravující volbu unikátní sportovní národnosti a takzvané čekací lhůty jsou skupinami pravidel, která vytvářejí překážku svobodám vnitřního trhu. Otázkou k posouzení je navíc míra, se kterou sledují výlučně sportovní cíle, aby tak prošly testem proporcionality ze strany SDEU.

Při volbě jediné sportovní národnosti si sportovec vybírá, jakou zemi bude reprezentovat na mezinárodní scéně. Když si sportovní národnost zvolí, nemůže být již nadále vybrán do jiného národního týmu. Arbitrážní soud pro sport je toho názoru, že každý sportovec by měl mít v jednom momentu pouze jednu sportovní národnost a že její volba je legitimním mechanismem zabraňujícím tomu, aby si sportovci mohli dle libosti měnit svou sportovní národnost či aby mohli být dokonce reprezentanty dvou zemí zároveň.⁸⁶ Toto pravidlo chrání regulérnost a integritu mezinárodních sportovních soutěží.⁸⁷

Dalším pravidlem spadajícím do této kategorie jsou takzvané „čekací lhůty“, jejichž účelem je zabránit sportovcům v libovolné změně příslušnosti od jednoho k jinému národnímu týmu. V případě změny sportovní národnosti musí sportovci čekat určitou dobu, než mohou danou zemi doopravdy reprezentovat. Zajímavé je, že tyto lhůty jsou odlišné v různých sportovních odvětvích a většinou se pohybují od jednoho do čtyř

⁸¹ Rozsudek ESD ve věci *Donà*, C-13/76, 1976, bod 14.

⁸² Study on Equal Treatment of Non-Nationals in Individual Sports Competition 2010, s. 229.

⁸³ VAN DEN BOGAERT, S., op. cit. v pozn. 37, s. 355.

⁸⁴ Smlouva mezi Asociací profesionálních klubů a Českým svazem ledního hokeje, která byla později vypovězena, umožňovala potrestat hráče, kteří kluby opustí bez jejich svolení, respektive bez finanční kompenzace, zákazem startu v reprezentačním týmu do 20 let. Na jedné straně figuruje touha hráče odejít do prestižní zahraniční soutěže, na té druhé je zájem klubů udržet si mladé talenty, do jejichž výchovy investovaly mnoho času i prostředků. BERG, M. Brankářský talent Mrázek: z oběti byrokratického sportu hvězdou mistrovství. In: *IHNED.CZ*. 2. 1. 2012. Dostupné na: <<http://m.ihned.cz/c1-54320140-brankarsky-talent-mrazek-z-obeti-byrokratickeho-sporu-hvezdou-mistrovstvi>>.

⁸⁵ HAFNER, Y., op. cit. v pozn. 4, s. 232.

⁸⁶ B. *International Basketball Federation (FIBA)*, CAS 92/80, award of 25 March 1993. REEB, M. *Recueil des sentences du TAS Digest of CAS Awards 1986–1998*. Staempfli Editions SA, 1998, č. 15, s. 304.

⁸⁷ GOETSCHY, A. La nationalité sportive. *Éléments pour une étude du droit applicable à l'éligibilité des athletes en équipe nationale representative*. S. I. 2007, č. 88, s. 56.

let.⁸⁸ Z toho plyne, že v určitých sportech čekají sportovci déle než v jiných i přesto, že mají stejnou sportovní národnost.

Přední evropský odborník na sportovní právo profesor Stefaan Van den Bogaert tvrdí, že „*poměrně často užívané tříleté čekací lhůty se zdají být přehnané*“ vzhledem k délce trvání sportovní kariéry.⁸⁹ Ačkoliv se v případě těchto lhůt jedná o pouze dočasnou sankci, která je navíc omezena pouze na mezinárodní soutěže, její doba je například delší než doba trvání trestu za užití dopingu.⁹⁰ Taková pravidla by pravděpodobně byla při posuzování ze strany SDEU konfrontována s principem přiměřenosti. Důležitým měřítkem by byla periodicita, se kterou se opakují vrcholné soutěže v konkrétním sportu. Například čtyřletá lhůta v ledním hokeji se zdá vzhledem k organizaci mistrovství světa každým rokem zjevně nepřiměřená.⁹¹

SDEU se zatím žádným případem, v němž by figurovala pravidla upravující unikátní sportovní národnost nebo čekací lhůty, nezabýval.⁹² Vzhledem k výše zmíněnému kritériu užitému v rozsudku *Wouters* není jisté, zda by čekací lhůty testem proporcionality prošly, či nikoliv. Pokud by je SDEU označil za rozporné s právem EU, potvrdil by v tomto ohledu praxi vnitrostátních soudů Francie a Rakouska zmíněných v úvodu, a to i přesto, že v těchto případech byla sportovní pravidla nahlížena pravidly upravujícími státní občanství, a ne pravidly zajišťujícími volný pohyb v rámci svobod vnitřního trhu EU.⁹³

3.4 Sportovní pravidla spadající do působnosti práva EU v oblasti svobod vnitřního trhu, která představují neospravedlnitelná omezení volného pohybu

Absolutní zákaz změny sportovní národnosti a kvóty naturalizovaných sportovců⁹⁴ v národních týmech jsou pravidly, která jsou vzhledem k nesplnění principu přiměřenosti s velkou pravděpodobností v příkrém rozporu s právem EU.⁹⁵

ESD ve svém rozhodnutí *Auer* v roce 1979 uvedl, že „*neexistuje žádné ustanovení Smluv, které v rámci působnosti Smluv umožňuje zacházet se státními příslušníky členského státu odlišně na základě času nebo způsobu, jakým získali státní příslušnost daného státu, pokud v době, v níž požívají výhod ustanovení práva společenství, jsou držiteli státní*

⁸⁸ *IIHF Statutes and Bylaws 2012–2014*, Bylaw 406, 1.3 (b).

⁸⁹ VAN DEN BOGAERT, S., op. cit. v pozn. 37, s. 358.

⁹⁰ World Anti-Doping Code, art. 10.2. a 10.3.

⁹¹ *Pravidla Mezinárodní federace ledního hokeje (IIHF Statutes and Bylaws)*, pravidlo 406, 1.3 (b): „Pokud již hráč reprezentoval svou původní zemi na mistrovství světa [...], není příslušný reprezentovat jinou zemi s výjimkou možnosti odvolání se k IIHF za podmínek, že [...] se jeho mezinárodní přestup potvrzený IIHF odehrál minimálně čtyři roky před začátkem mistrovství světa, na němž si přeje hrát.“

⁹² GUILLAUMÉ, J., op. cit. v pozn. 20, s. 313.

⁹³ *Olympique d'Antibes Juan-les-Pins c. Fédération Française de Basket-ball [1989] Conseil d'Etat N° 101894*, 23 June 1989, *Emanuel V. v. Österreichischer Eishockey-Verband and International Ice Hockey Federation [1998] OGH 2Ob232/98a*, 24 September 1998.

⁹⁴ Naturalizovaným sportovcem se pro účely tohoto článku rozumí sportovec, který nabytí státního občanství své země způsobem jinými než narozením. Takovými způsoby mohou být udělení státního občanství na základě žádosti, tedy naturalizací, či z jiných důvodů jako například uzavření sňatku, legitimace, přijetí do státní služby, hromadného udělení či opce. (FILIP, J. – SVATOŇ, J. *Státověda*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2011, s. 176–177.)

⁹⁵ MESTRE, A. M., op. cit. v pozn. 80, s. 78, viz také LATTY, F. *La lex sportiva: Recherche sur le droit transnational*. Martinus Nijhoff Publishers, 2007, s. 684.

*příslušnosti jednoho z členských států a pokud splnili ostatní podmínky pro aplikaci pravidla, kterého se dovolávají“.*⁹⁶

Pro posouzení souladu sportovních pravidel s právem EU je důležitou otázkou, zda jsou státní příslušnost a sportovní národnost koncepty, které se překrývají. V případě, že ano, by totiž bylo možné závěry Soudního dvora z rozsudku *Auer* aplikovat i na pravidla sportovních organizací. S kladnou odpovědí přichází Arbitrážní soud pro sport, francouzské a rakouské národní soudy zmíněné v Úvodu však tuto myšlenku zavrhnou.⁹⁷

Kvóty naturalizovaných sportovců jsou obsaženy například v pravidlech Mezinárodní basketbalové federace (FIBA) a Mezinárodní volejbalové federace (FIVB). Tyto dvě organizace umožňují národním týmům mít ve svých řadách pouze jednoho naturalizovaného reprezentanta.⁹⁸ Pokud by na tyto kvóty SDEU aplikoval své závěry z rozsudku *Auer*, musel by zákonitě konstatovat jejich neplatnost z důvodu porušení zákazu diskriminace na základě státní příslušnosti. Pokud by však SDEU dospěl ke stejnému závěru jako soudy ve Francii a Rakousku,⁹⁹ na základě porušení práva na rovné zacházení by pravděpodobně rozpor s unijním právem neshledal.

V neprospěch sportovních pravidel je však dále třeba uvést, že například pravidla Mezinárodní basketbalové federace (FIBA) o kvótách naturalizovaných sportovců se uplatňují i na hráče, kteří nikdy nerepresentovali svou původní zemi na mezinárodní úrovni.¹⁰⁰ Případem, na nějž se dané pravidlo rovněž vztahuje, je basketbalista, kterému není umožněno reprezentovat jeho zemi proto, že nabyl státní občanství v důsledku změny státní příslušnosti svých rodičů v době, kdy byl nezletilý. Hráč je tímto krokem do značné míry omezen v možnosti reprezentace země své nové státní příslušnosti, aniž by mohl v okamžiku nabytí občanství tyto následky důvodně předpokládat. Zmíněná opatření nereflktují možnost, že se talent určitého sportovce naplno projeví až v dospělém věku, což se nezřídka stává.

Ve světle výše uvedených faktů je zřejmé, že pravidla FIBA, respektive FIVB, nejsou omezena pouze na svůj náležitý sportovní účel dle kritéria z rozsudku *Wouters* vzhledem k tomu, že jiná opatření představující menší omezení pro sportovce jsou jistě způsobilá dosáhnout stejného výsledku.¹⁰¹ Lze si představit například takové opatření, které nebude bránit naturalizovanému sportovci reprezentovat jeho zemi proto, že dres té původní na mezinárodní scéně nikdy ve svém životě neoblékl.

Jednou z několika mezinárodních sportovních organizací, jež odmítají právo sportovců na změnu jejich sportovní národnosti, je Mezinárodní ragbyový výbor (IRB).¹⁰² Obranou proti konstatování rozporu s evropským právem by mohl být jedině fakt, že příslušnost sportovce k jeho národnímu týmu není určena na základě kritéria občanství, ale na základě místa narození sportovce, jeho rodičů, prarodičů nebo na základě místa trvalého pobytu po nepřetržitou dobu 36 měsíců.¹⁰³

⁹⁶ Rozsudek ESD ve věci *Auer*, C-136/78, bod 28.

⁹⁷ Viz pozn. č. 17 a 94.

⁹⁸ FIBA Internal Regulations 2010, art. 3-21 (a), FIVB Sports Regulations 2011, art. 41.2.2.

⁹⁹ Viz pozn. č. 19 a 94.

¹⁰⁰ FIBA Internal Regulations 2010, art. 3-21 (a).

¹⁰¹ OSWALD, D. – HAFNER, Y. *Les limites du pouvoir réglementaire des fédérations internationales en matière de nationalité sportive : la jurisprudence Auer*, 2008, č. 3 juin-juillet-août Sport et citoyenneté 18.

¹⁰² IRB Regulations of the Game, Reg. 8.2.

Mezinárodní basketbalová federace (FIBA) je další organizací, která nepovoluje sportovcům měnit jejich sportovní národnost. Jedinou výjimkou je, že tento zákaz se nevztahuje na hráče, kteří byli v době reprezentace jejich původní země mladší 17 let.¹⁰⁴ Otázkou je, zda jsou taková omezení přiměřená.

Odpověď naznačil celkem přímočaře na kongresu předních světových odborníků na sportovní právo v Lausanne v roce 2005 profesor Denis Oswald, který řekl, že „*změny sportovní národnosti jsou legitimní [...] a ne všechny jsou výsledkem ekonomických [...] zájmů. Nikomu tak nemůže být bráněno ve změně jeho sportovní národnosti a možnosti reprezentovat jinou zemi.*“¹⁰⁵

V případech, kdy by byl SDEU konfrontován s těmito pravidly a praktikami, pravděpodobně by si vyžádal od mezinárodních sportovních organizací důkazy, které by demonstrovaly natolik vysokou úroveň nezbytnosti umožňující těmto pravidlům projít testem kritéria z rozsudku *Wouters*. Ty si však lze jen těžko představit a na základě výše uvedených zjištění je nutné konstatovat, že uvedená pravidla upravující příslušnost sportovců k jejich národním týmům jsou v rozporu s právem EU.

4. ZÁVĚR

Rozsudek Soudního dvora ve věci *Meca-Medina & Majcen* z roku 2006 dal nový rozměr posuzování souladu pravidel upravujících sportovní národnost s právem EU. Vydláždil totiž cestu pro nový test pravidel upravujících příslušnost sportovců k jejich národním týmům v kontextu svobod vnitřního trhu.¹⁰⁶

Ve světle nynější judikatury ESD je pravděpodobné, že některá pravidla mezinárodních sportovních organizací by byla shledána jako rozporná s právem EU, pokud by se stala předmětem rozhodování SDEU. Pravidla upravující čekací lhůty, kvóty naturalizovaných sportovců či pravidla absolutně zakazující sportovcům měnit jejich sportovní národnost jsou v případě jejich nepřiměřenosti v rozporu s právy stanovenými ustanoveními Smluv o volném pohybu, k jejichž ochraně je SDEU povolán.

Soudní dvůr již ve své rozhodovací praxi ukázal, že se nebojí vyslovit neplatnost sportovních pravidel představujících překážku svobodám vnitřního trhu. V případě *Bosman* shledal ESD přestupová pravidla ve fotbale v rozporu s volným pohybem osob, respektive pracovníků. V důsledku tohoto rozhodnutí došlo k výrazné změně organizace mezinárodních sportovních soutěží.

Ačkoliv se v případě *Bosman* jednalo o klubový sport, SDEU by pravděpodobně ve světle rozsudku *Meca-Medina & Majcen* dospěl ke stejnému závěru i v případě pravidel upravujících příslušnost sportovců k jejich národním týmům. V návaznosti na takové rozhodnutí by byly mezinárodní sportovní organizace nuceny změnit svá pravidla a nahradit sportovcům škodu vzniklou jejich aplikací. Důsledkem by byla další výrazná změna v organizaci sportu na národní i mezinárodní úrovni.¹⁰⁷

¹⁰³ IRB Regulations of the Game, Reg. 8.1.

¹⁰⁴ FIBA Internal Regulations 2010, art. 3-22.

¹⁰⁵ OSWALD, D. (ed.), op. cit. v pozn. 3, s. 201.

¹⁰⁶ HAFNER, Y., op. cit. v pozn. 4, s. 237.

¹⁰⁷ HAFNER, Y. Change in sporting nationality: the next Bosman? *Olympic Capital Quarterly*. 2008, Volume 3, N°4, s. 1.

Na tahu jsou nyní sportovní organizace. Jejich úkolem je přijmout komplexnější a jednodušší soubor pravidel upravující sportovní národnost ještě předtím, než Soudní dvůr shledá tato pravidla v rozporu s právem EU.

Možného důsledku nečinnosti sportovních organizací si je vědom ředitel Mezinárodního centra pro sportovní studia profesor Denis Oswald, který přišel na Olympijském kongresu v Kodani v roce 2009 s novou myšlenkou „olympijské národnosti“. Tento koncept, který není zakořeněn ve státní příslušnosti a je tak na ní naprosto nezávislý, by definoval příslušnost sportovců k jejich národním týmům v rámci Mezinárodního olympijského hnutí.

Pokud by tento návrh uspěl, objevily by se nové právní otázky. Tou nejdůležitější z nich by bylo, do které ze skupin sportovních pravidel vzhledem k právu EU, jež jsou vymezeny výše, by tento nový koncept sportovní národnosti spadal. Na základě zjištění obsažených v této práci se jeví jako nejpravděpodobnější skupina sportovních pravidel spadajících do působnosti práva EU v oblasti svobod vnitřního trhu, která však nepředstavují omezení volného pohybu. V takovém případě by tato nová myšlenka mohla ušetřit sportovním organizacím mnoho starostí, jelikož by vedla k zachování současné podoby organizace mezinárodních soutěží.

Pravidla upravující sportovní národnost spadají do působnosti práva Evropské unie a nemohou tak uniknout jurisdikci unijních soudních orgánů. Opatření, která představují překážku svobodám vnitřního trhu, musejí být ospravedlnitelná a přiměřená, jinak by porušovala unijní právo.

Každá mezinárodní sportovní organizace má pravomoc stanovit samostatně pravidla upravující příslušnost sportovců k jejich národním týmům ve sportu, který zaštiťuje. Alespoň do té doby, než soud rozhodne jinak.

Článek vznikl v rámci studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a byl rovněž prezentován na výjezdním semináři v dubnu 2013. Poděkování patří konzultantům tohoto článku Mgr. Zuzaně Vikarské, JUDr. PhDr. Janu Wintrovi, Ph.D. a JUDr. Ing. Jiřímu Zemánkovi, CSc., za jejich čas, trpělivost a odborné rady, které mi věnovali v průběhu zpracování daného tématu a za cenné náměty při řešení v článku obsažené problematiky.

Jan Exner

Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze